

Література:

1. Блеч Г. О. Особливості знань розумово відсталих школярів в процесі навчання природознавства /Г. О. Блеч Сучасні підходи інтеграції та соціалізації дітей з особливими потребами. Матеріали міжнарод. наук. - практ. конфе-ії. - Луцьк, 2006. – С. 220 - 226.
2. Миронова С. П. Олігофренопедагогіка. Компактний навчальний курс: навчальний посібник /С.П. Миронова. - Кам'янець-Подільський державний університет, 2008. – 204 с.
3. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: Підручник. - Частина 2. Навчання і виховання дітей /В. М. Синьов. - К.: Вид. НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. - 224с.

Abstract

The article deals with the significance, types and methods of using practical methods of teaching natural science, emphasizing their correctional, educational, developmental importance in preparing for the independent life of pupils of a special school.

The systematic and methodologically correct use of practical methods in the study of science contributes to the conscious, rather than the mechanical acquisition of knowledge by students, the education of hard work, perseverance, confidence in their strength and preparation of students for independent living in society.

Key words: students with special educational needs, special school, practical teaching methods, efficiency and correctional training.

References:

1. Blech G.O. Peculiarities of the knowledge of mentally retarded students in the process of studying the natural sciences / G.O. Blach Modern approaches to the integration and socialization of children with special needs. International materials. sciences - practice conf.. - Lutsk, 2006. - P. 220 - 226.
2. Mironova S.P Oligophrenopedagogy. Compact training course: tutorial / C.S. Mironova - Kamenets-Podilskiy State University, 2008. - 204 p
3. Synov V.M. Correction psychopedagogic. Olihofrenopedagogic: Pidruchnyk.-Part 2. Training and education of children. / VM-K .: Synov. type. NEA Dragomanov, 2009.-224p.

Стаття відправлена: 02.11.2017 р.

© Співак Л. А.

ЦИТ: ua317-021 DOI: 10.21893/2415-7538.2017-07-2-021

УДК: 378.124+37.015+371.13+376.3

**КРИТЕРІЇ ТА РІВНІ СФОРМВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
В УМОВАХ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ
THE CRITERIA AND LEVELS OF FORMATION OF FUTURE
PRIMARY SCHOOL TEACHERS' PROFESSIONAL COMPETENCE IN
THE CONDITIONS OF INTRODUCTION OF INCLUSIVE EDUCATION**

**к.п.н. викладач кафедри педагогічних технологій початкової освіти Тамбовська
К.В. / с.р.с. Teacher of the Department of Pedagogical Technologies of Primary Education
Tambovskaya K.V.**

студентка 6 курсу Цішенко А.С. / student of 6th course Tsishenko A.S.

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені

К.Д. Ушинського», Одеса, вул. Староportoфранківська, 6, 65020

State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D.

Ushinsky» Odessa, st. Staroportofrankovskaya, 26, 65020

Анотація: У статті визначено критерії професійної компетентності, виявлено показники сформованості професійної компетентності, охарактеризовано рівні професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи в умовах впровадження інклюзивної освіти.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, критерії та рівні професійної компетентності, інклюзивна освіта, інклюзія, діти з особливими освітніми потребами.

Постановка проблеми. З початком впровадженням в Україні інклюзивної освіти, як вимоги часу та міжнародних норм щодо прав осіб з обмеженими можливостями, з'явилася необхідність налагодження роботи вчителя з особливою групою дітей. Проблема визначення рівня професійної компетентності учителів початкової школи в умовах впровадження інклюзивної освіти є актуальною, тому що від рівня компетентності вчителя залежить ефективність його професійної діяльності, а отже – компетентність його учнів, які є майбутнім нашого суспільства.

На підставі визначення сутності професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи в умовах впровадження інклюзивної освіти було конкретизовано компоненти її структури, що дало змогу провести діагностичну роботу, виявити критерії та показники і охарактеризувати рівні сформованості означеної компетентності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення критеріїв та рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи в умовах впровадження інклюзивного навчання.

Аналіз останніх досліджень. Для визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи було проаналізовано останні дослідження з цього питання.

Так, І. Пальшкова виділяє професійно-змістовий, технологічний та професійно-особистісний компоненти професійної компетентності. [4, с.5]

С. Скворцова розглядає професійно – діяльнісний, комунікативний та особистісний компоненти професійної компетентності вчителя початкової школи. [7, с.634-640]

О. Липчанко-Ковачик вивчала мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, особистісний критерії професійної компетентності майбутніх вчителів початкової школи. [3, с.77]

О. Волченко виділяє професійно-мотиваційний, змістово-операційний, персоналізований, результативний критерії. [1, с.82]

До критеріїв професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів О. Третяк відносить: ціннісно-орієнтаційний; когнітивний; технологічний; особистісно-професійний; оцінно-результативний. [8, с.11]

Дослідженням інклюзивної компетентності та визначенням критеріїв та рівнів її сформованості займалася О. Кучерук, вона виокремила наступні критерії: особистісний, інтелектуальний та аналітико-оцінний. [2, с.9]

Виклад основного матеріалу.

На основі наукових робіт вищезазначених дослідників, нами було обрано

наступні критерії та визначено показники для дослідження рівня сформованості професійної компетентності вчителів початкової школи в умовах впровадження інклюзивної освіти: інтелектуальний, діяльнісний, особистісний.

Критерії та показники рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи в умовах інклюзивної освіти

Критерій	Показники
Інтелектуальний	– знання з суспільних та педагогічних наук; – знання про різновиди відхилень особливостей освітніх потреб дітей
Діяльнісний	– комунікативна компетентність – організаторські уміння – мобільність та гнучкість професійних умінь
Особистісний	– високі моральні якості – самооцінка – самоосвіта – самоаналіз та самоконтроль

На основі комплексного підходу до вивчення інтелектуального, діяльнісного та особистісного критеріїв сформованості професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи в умовах інклюзивної освіти та аналізу показників цих критеріїв було охарактеризовано три рівні її сформованості: високий, середній та низький.

Високий рівень сформованості професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи в умовах інклюзивної освіти: майбутній вчитель початкових класів має міцні та глибокі знання суспільних та педагогічних наук, а також знає про різновиди відхилень та особливості роботи з дітьми з обмеженими можливостями; його знанням властива системність, осмисленість та гнучкість. Майстерно забезпечує ефективну організацію навчального процесу в інклюзивному класі, використовує спеціальні методики для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, організовує диференційоване навчання; має грамотне професійне мовлення, швидко адаптується до нових умов роботи, застосовує свої знання та уміння в нестандартних ситуаціях. Майбутній вчитель є високоморальною особистістю, відповідає високим стандартам культури; здатний адекватно оцінювати свій рівень професіоналізму, аналізує свою роботу та прагне до постійного самовдосконалення, займає активну позицію в сфері інклюзивної освіти, прагне навчати дітей з особливими освітніми потребами в своєму класі, притаманний високий рівень самоконтролю та самоорганізації, розвинена воляова сфера.

Середній рівень сформованості професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи в умовах інклюзивної освіти володіє необхідними професійними знаннями, але ці знання не систематизовані та не осмислені; знає про особливості організації принципів, методів, форм та засобів роботи з дітьми з типовим рівнем розвитку, але має слабкі та нечіткі уявлення про

особливості роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Його знанням частково властива системність та осмисленість. Володіє науковою термінологією, використовує наукову психолого-педагогічну літературу з метою самовдосконалення. Уміє застосовувати теоретичні знання в типових ситуаціях, в непередбачуваних ситуаціях потребує допомоги, впевнено володіє методиками та прийомами роботи з дітьми молодшого шкільного віку, але недостатньо розуміє специфіку роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, володіє більшістю умінь, необхідних вчителю для ефективної організації навчально-виховного процесу; допускає методичні помилки в своїй роботі, в плануванні та організації навчального виховного процесу; не завжди може чітко визначити мету роботи та шляхи її досягнення; володіє грамотним мовленням, уміє налагодити часткову співпрацю дітей в класі, та батьків; частково використовує сучасні технології навчання, достатньо швидко адаптується до нових умов роботи. Майбутній вчитель усвідомлює педагогічний ідеал учителя в умовах інклюзивної освіти, ситуативно зацікавлений та частково вмотивований до своєї професійної діяльності (це залежить від зовнішніх впливів), нейтрально ставиться до ідеї інклюзивного навчання, був би не проти навчати дитину з особливими потребами в своєму класі в разі виникнення гострої необхідності; не завжди здатний адекватно оцінити свою роботу та рівень майстерності, але прагне до самовдосконалення, хоча робить для цього небагато. Вольові регулятори поведінки розвинені достатньо.

Низький рівень сформованості професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи в умовах інклюзивної освіти: необхідні професійні знання часткові та поверхневі; не володіє інформацією про особливості відхилень в розвитку та особливості роботи з дітьми з особливими потребами. Він невпевнено володіє науковою термінологією, не користується провідною психолого-педагогічною літературою для самовдосконалення та не володіє знаннями про провідні методики та інноваційні технології; губиться в нетипових ситуаціях, слабо володіє методами та прийомами роботи з дітьми молодшого шкільного віку, не вміє організувати роботу з дітьми з особливими освітніми потребами; не володіє необхідним комплексом умінь; не вміє визначати цілі своєї роботи та шляхи її досягнення; мовлення невпевнене, неграмотне та без вживання професійної наукової термінології; неефективно розв'язує конфліктні ситуації; поверхнево орієнтується в сучасних технологіях роботи, не використовує їх в своїй діяльності. Майбутній вчитель, не зацікавлений та не вмотивований до своєї професійної діяльності (немає внутрішньої мотивації), негативно ставиться до ідеї інклюзивного навчання, не хоче і відмовляється навчати дитину з особливими потребами в своєму класі; є моральною особистістю, володіє елементарними навичками культури; домінуючими є основні загальнолюдські цінності; визнає цінність професіоналізму в роботі, але не прагне до професійного зростання чи будь-яких змін в своїй роботі, боїться нововведень; професійно-значимі якості сформовані слабо. Не вміє адекватно оцінювати свою роботу та свій рівень професіоналізму, гостро та негативно реагує на критику, не бажає аналізувати

свою діяльність, неадекватна самооцінка (занижена або завищена), вольові регулятори поведінки слабо розвинуті.

Висновки. Отже доцільно зазначити, що означені критерії, показники та рівні професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи в умовах впровадження інклюзивної освіти потребують постійного вдосконалення. Перспективним є подальше вивчення особливостей формування професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи в умовах впровадження інклюзивної освіти, визначення і реалізація педагогічних умов, за яких професійна підготовка цих фахівців буде продуктивною.

Література:

1. Волченко О. М. Формування комунікативної компетенції майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Волченко О. М. – теорія та методика професійної освіти, 2006. – 261 с.

2. Кучерук О. С. Компетентісний підхід як основа підготовки майбутнього вчителя до реалізації завдань інклюзивного навчання / О. С. Кучерук. // Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. – 2016. – С. 11.

3. Липчанко-Ковальчик О. В. Підготовка майбутніх бакалаврів філологів до використання інтерактивних технологій у професійній діяльності : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Липчанко-Ковальчик О. В. – Рівне, 2016. – 300 с.

4. Пальшкова І. О. Формування педагогічної культури майбутніх учителів початкових класів як складової професійної компетентності / І. О. Пальшкова. // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – 2009. – №2. – С. 26–32.

5. Пелагейченко В. Ключові компоненти компетентності вчителя [Електронний ресурс] / В. Пелагейченко // "Відкритий урок: розробки, технології, досвід". – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <http://osvita.ua/school/method/9170/>.

6. Савчук Л. О. Майстер-клас “Компетентісний підхід до підготовки педагогів для роботи в умовах інклюзії” [Електронний ресурс] / Л. О. Савчук // Кафедра педагогіки, психології та корекційної освіти РОІППО. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://vaglivo.org/majster-klas-kompetentnisnij-pidhid-do-pidgotovki-pedagogiv-dl.html>.

7. Скворцова С. О. Формування професійної компетентності в майбутнього вчителя: технологічний аспект / С. О. Скворцова. // Розвиток педагогічних наук в Україні і Польщі на початку XXI століття: зб. Наук. Праць.. – 2011. – С. 634 – 640.

8. Третяк О. М. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів в умовах кредитно-модульної системи вищого навчального закладу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "теорія і методика професійної освіти" / Третяк О. М. – Житомир, 2014. – 22 с.

Abstract

The article analyzed the existing system of criteria for determining the level of professional competence of future primary school teachers in the context of the introduction of inclusive education. There were three criteria (intellectual, activity, personal), their indicators were considered, and the levels of formation of professional competence of primary school teachers in terms of inclusive education were described. We can conclude that professional competence in the conditions of inclusion is a complex and multifaceted characteristic of a professional in the education area, and unlike simply the professional competence which each graduate of a higher educational institution of education should possess, for today it should include a complex of specific knowledge, abilities and personality characteristics which will provide the basis for successful activity under the conditions of inclusion. That is, the professional competence of primary school teachers in the context of the introduction of inclusive education is a more complex set of skills and knowledge than just the teacher's competence of primary school teachers and it requires additional training of students and changes in curricula of higher educational institutions.

These criteria are used in the study of the levels of formation of the professional competence of students at the Faculty of Elementary Education regarding their readiness to work under conditions of inclusion.

Key words: competence, professional competence, criteria and levels of professional competence, inclusive education, inclusiveness, children with special educational needs.

References:

1. Kycheryk, O. S. (2016). Competent approach as the basis for preparing a future teacher for the implementation of the tasks of inclusive education. *Kharkiv National Pedagogical University named after. G.S. Skovoroda*, 11.
2. Lupchanko-Kovalchik, O. V. (2016). Preparation of future bachelors of philology for the use of interactive technologies in professional activities (Doctoral dissertation, NATIONAL UNIVERSITY OF WATER ENGINEERING AND NATURAL USE) [Abstract].
3. Palshkova, I. O. (2009). Formation of the pedagogical culture of future teachers of elementary school as a component of professional competence. *Collection of scientific works of the Berdyansk State Pedagogical University (Pedagogical Sciences)*, 2nd ser., 26-32.
4. Pelageychenko, V. (2010). Key competency components of the teacher. *Open lesson: development, technology, experience*. Retrieved from <http://osvita.ua/school/method/9170/>
5. Savchuk, L. O. (2014). Master Class "Competency Approach to Teacher Training for Inclusion". *Department of Pedagogy, Psychology and Correctional Education ROIPPE*. Retrieved from <http://vaglio.org/majster-klas-kompetentnisnij-pidhid-do-pidgotovki-pedagogiv-dl.html>.
6. Skvortsova, S. O. (2011). Formation of professional competence in the future teacher: technological aspect. *The development of pedagogical sciences in Ukraine and Poland at the beginning of the XXI century: Science Work*, 634-640.
7. Tretyak, O. M. (2014). Formation of professional competence of the future teacher of elementary school in conditions of credit-module system of higher educational establishment (Doctoral dissertation, Rivne State Humanitarian University) [Abstract]. 22.
8. Volchenko, O. M. (2006). Formation of communicative competence of future teachers of foreign languages in higher pedagogical educational institutions (Doctoral dissertation, Zhytomyr State University named after Ivan Franko) [Abstract]. 261. (UMI No. Ш12-913.33 Ч489.518.5)

Науковий керівник: канд.пед.наук, викладач Тамбовська К.В

Стаття відправлена: 01.11.2017 г.

© Цішенко А.С.